

Normmedvetenhet i undervisningen

SUSR, 30 oktober

Jenny Hostetter, projektledare Göteborgsregionen Utbildning

SRHR och jag...

- SRHR på sfi
 - Workshop för lärare/ledning
 - Handledning på skolor
 - Sex, unga och skolans roll
- *Hur gör jag?* – revidering
- InVäst – skolutvecklingsprojekt kring kollegialt professionellt lärande

Det här vill jag att ni ska få med er:

- Erfarenheter och idéer från samtal kring normmedvetenhet i undervisningen
- Tre kompletterande metoder för planering av en normmedveten undervisning
- Modell för professionellt lärande kring normmedvetenhet för ledning och lärare

Vi fick ett mejl ...

**Om normmedvetenhet
ur ett verksamhetsperspektiv**

”Vi har ett gäng killar som i en privat chatt fört diskussioner med sexistiska och rasistiska inslag. De omskrivna är bland annat flickor på vår skola.

Vi har konfronterat killarna och haft mycket allvarliga samtal med dem. För deras del har det dessutom blivit en utfrysningseffekt från andra elever på skolan för att ryktet spridits mellan elever.

Vår avsikt är att ha någon form av utbildning för de här killarna. Vi tänker att den ska innehålla flera komponenter, t ex:

- Hur ska man hantera sin sexualitet? Om man är en blyg kille, aldrig träffar några tjejer utom dem man ser i skolan.
- Rasism. Här vet vi inte riktigt vad eller hur. Killarna skulle nog själva beskriva sig som värdekonserver. Vi har misslyckats med uppdraget om allas lika värde.
- Etiska aspekter av att skriva på nätet. När kränker man en annan människa?
- Lagliga aspekter av det ovan nämnda.

Är detta något ni skulle kunna hjälpa oss med? Situationen är infekterad och vi i ledningsgruppen är alla kvinnor och åtnjuter inte killarnas förtroende. Vi skulle gärna vilja att det kom något gott ur detta även för dem och i bästa fall en förändrad syn på världen. Vi tror att en man har lättare att nå dem.”

Samtal enligt Hillary-modellen

Vilka behov ser du av ny kunskap/metoder hos rektorer, lärare eller annan skolpersonal utifrån läroplanens krav?

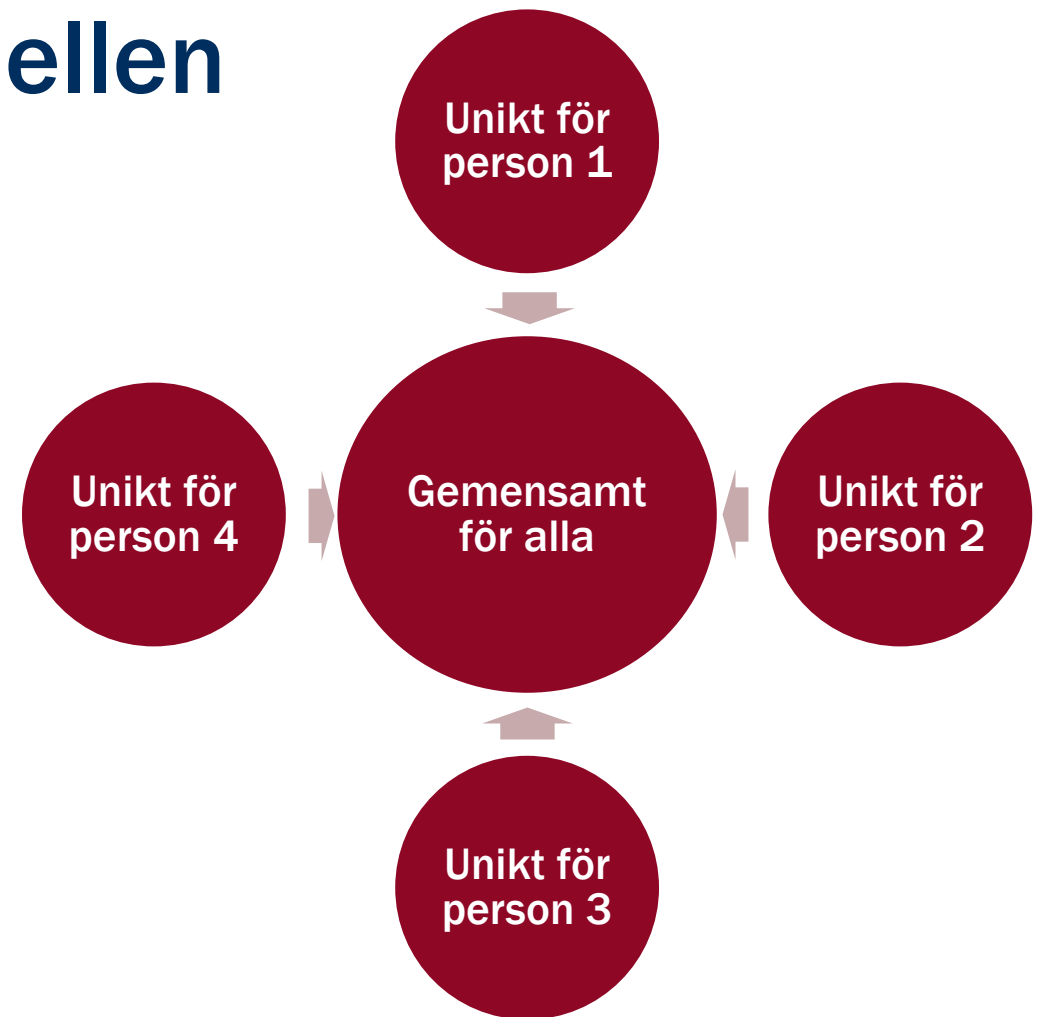
Ögna igenom utdraget ur läroplanen

Skriv enskilt svar på frågan tills ni får signal.

Skriv utanför mittcirkeln.

Välj en sekreterare.

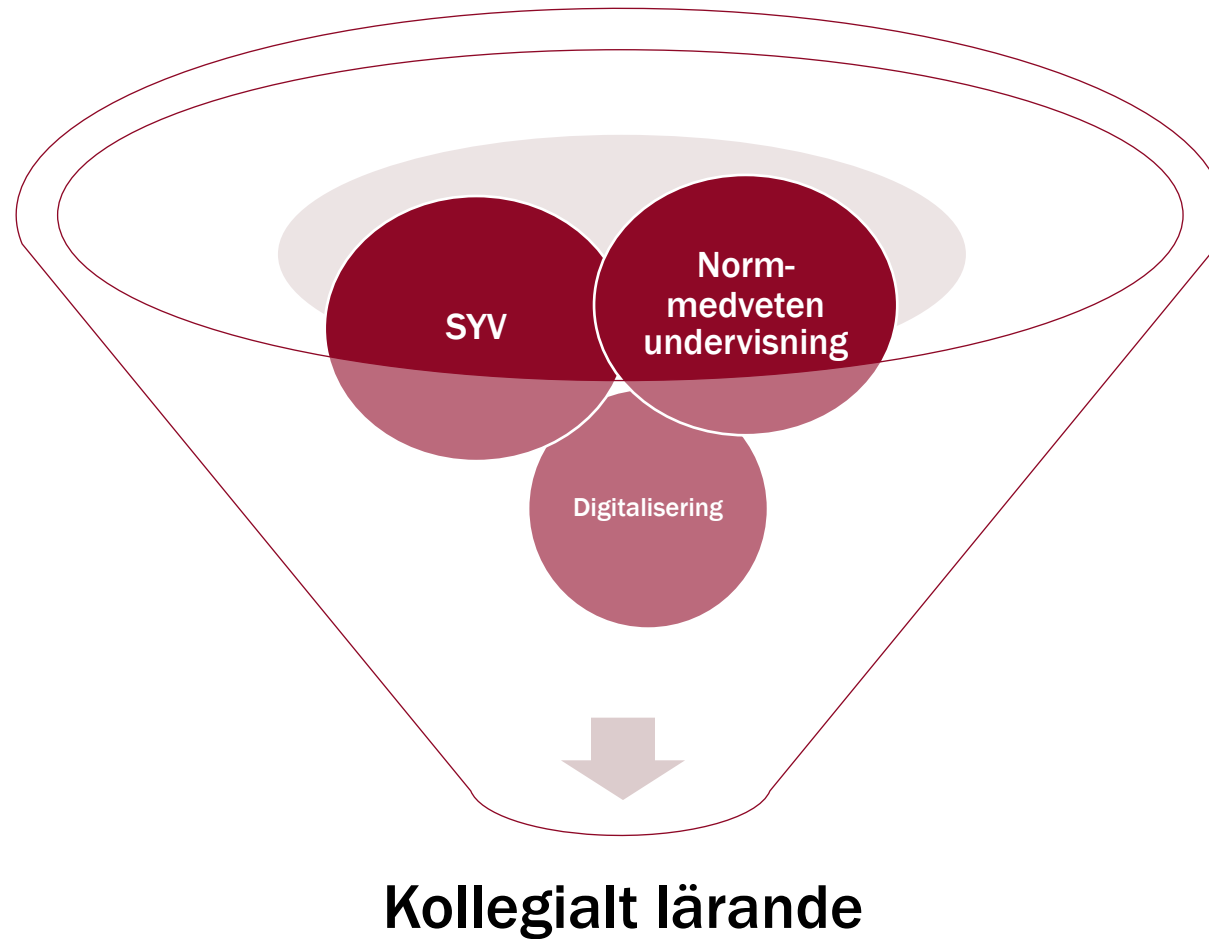
Skicka ordet runt och dela era tankar på två minuter var. Sekreteraren skriver upp gemensamma svar i mittcirkeln.

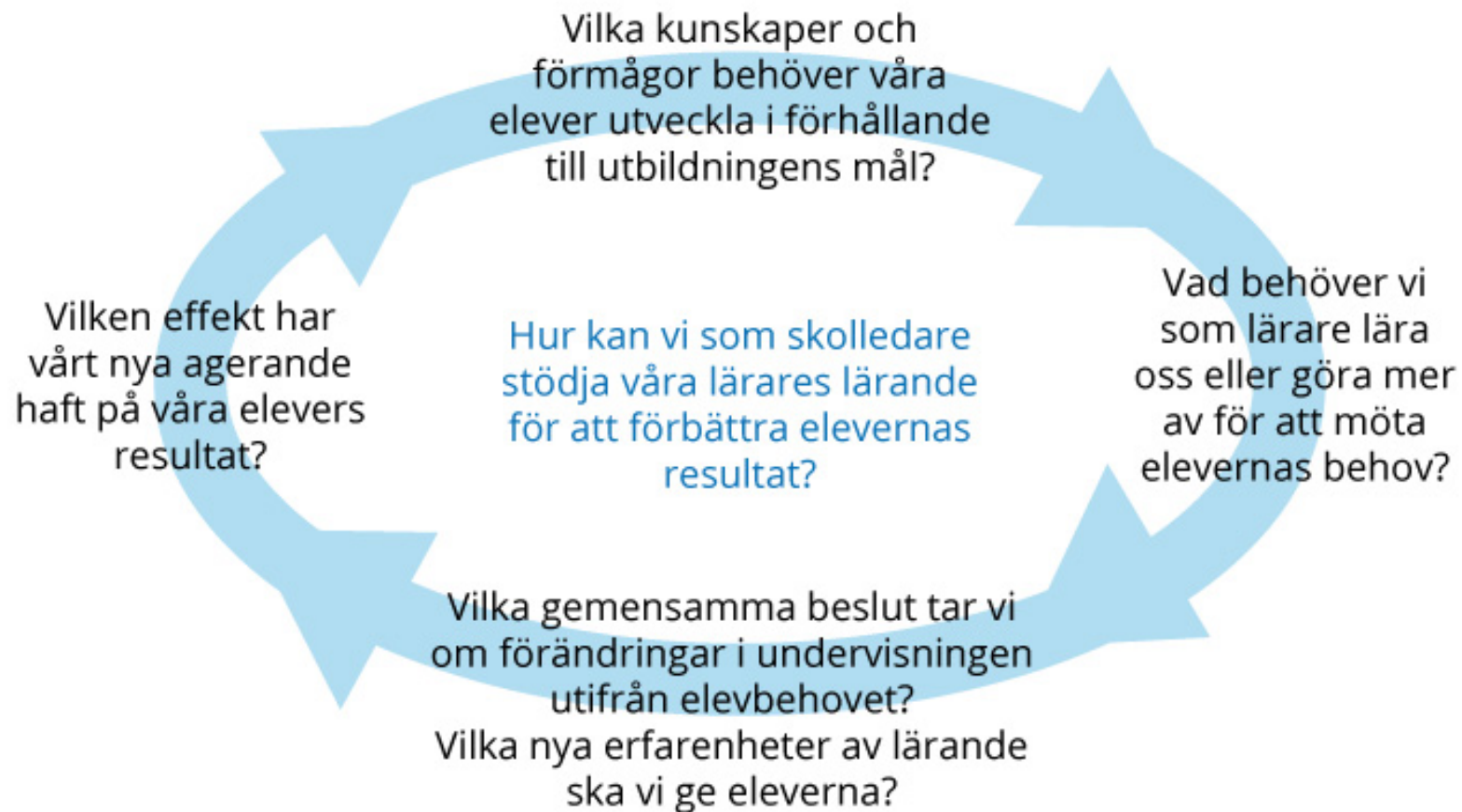
Erfarenhet från skolutvecklingsprojekt i GR visar att...

- **Lärare inte alltid har läst läroplanen.**
- **Att läroplanen endast undantagsvis används i analys av elevbehov och planering av undervisningen/lärandemål.**
- **Rektorer/ledningsgrupper kan behöva handledning i att leda arbetet med normmedveten undervisning**
- **Grupper av elever kan vara utsatta för skolpersonalens egna fördomar, generaliseringar och bristande normmedvetenhet i rutiner, mm.**

Förutsättning för hållbar utveckling i skolan:

Modell för professionell utveckling i skolan

Modifierad från Timperley, Helen (2008) *Teacher professional learning and development*.

Vi fick en berättelse...

**Om normmedvetenhet
ur ett elevperspektiv**

”Min familj och jag har fin kontakt med en kille som kom ensam till Göteborg efter en flykt över Medelhavet 2015. Han är i 20-årsåldern.

I vintras hängde han med mig och min 13-åriga son på bio. Vi såg *Astrid*, filmen som gestaltar Astrid Lindgren som ung, upplevelserna av en tidig kärleksaffär och tillvaron som ensamstående mamma. Jag märkte att båda killarna skruvade lite på sig under kärleksscenerna. Efteråt var bådas omdöme att filmen var ”bra och lite pinsam”.

Jag frågade vår vän vad han tänker om att jag tog med min 13-åring på den här filmen. Han svarade ganska skarpt att han tycker det är mycket bra och viktigt. Han överraskade mig lite med sin starka övertygelse om föräldrars ansvar för att informera och diskutera frågor om sexualitet med sina barn.

Han berättade om sin egen uppväxt på talibanstyrd landsbygd i Afghanistan och beskrev att allt kring sexualitet var tabu. Han berättade att han som litet barn flera gånger varit med och sett när en ung kvinna och en ung man blivit stenade till döds, anklagade för sex före äktenskapet. Han förklarade att han och andra barn var där med sina föräldrar för att lära sig samhällets normer. Han sa också att det är mycket illa att kvinnor gifter sig utan att veta någonting om sex eller graviditet.”

Samtal:

- Vilka behov av undervisning tänker du att den unga mannen i berättelsen kan behöva?
- Om han, tvärtom, hade cementerat de normer som rådde under hans tidiga barndom, vilken undervisning hade han behövt då?

Hur gör jag?

– olika former för en normmedveten undervisning

- Samarbete mellan KSH och processledare på Göteborgsregionens avdelning för Utbildning

https://www.srhr.se/sites/default/files/Hur%20go%CC%88r%20jag_0.pdf

Lärare behöver ha metodik för tre kompletterande undervisningsformer:

- Kartläggande former
- Former för kunskapsförmedling, ev med språkutvecklande arbetssätt
- Värderingsövningar för att utveckla empati och förmåga att göra och uttrycka etiska ställningstaganden

Kartläggande former

Kopieringsunderlag: Sätt ord på sex

Sexualitet16

SEX

Skriv så många ord du kan om ämnet sex:

Kopieringsunderlag: Information om sex när du var yngre

Sexualitet22

När du var barn och tonåring
– vilken information fick du om sex från olika personer och media?

Från lärare eller annan skolpersonal?

Från läkare eller annan vårdpersonal?

Från föräldrar eller annan vårdnadshavare?

Från vänner?

Från internet, tidningar och filmer?

Från religiösa lärare eller ledare?

Kopieringsunderlag: Vem ska prata om sex?

Sexualitet23

Hur ska människor få information om sex?

Skriv siffrorna 1-6 vid rubrikerna.

1 betyder bästa sättet att få information om sex

6 betyder sämsta sättet att få information om sex

Lärare eller annan skolpersonal

Läkare eller annan vårdpersonal

Föräldrar eller annan vårdnadshavare

Vänner

Internet, tidningar och filmer

Religiösa lärare eller ledare

Kopieringsunderlag: Sexskala

Sexualitet18

Vad vill du prata om?

Skriv siffrorna 1-5 vid ämnena.

1 betyder mest intressant

5 betyder inte så intressant

Ämnen:

Siffror:

Kartläggande uppgift: Lagar

Lagar och regler

Syfte

Övningen syftar till att ta reda på vad eleverna känner till om svensk lagstiftning rörande SRHR. Utifrån deras svar kan ni sedan planera vad undervisningstemat ska fokusera på. Övningen ger också en grundläggande förståelse för de olika lagarna.

Förberedelser

- Whiteboard/smartboard att skriva på
- Stöd på modersmål vid behov och om det är möjligt
- Dokumentation av skolans lagstadgade aktiva åtgärder för lika rättigheter och mot diskriminering, för att visa upp och berätta om för eleverna. Det kan t ex vara redogörelser av skolans arbete mot diskriminering, beskrivningar av riktlinjer och rutiner eller en åtgärdsplan.

Instruktioner

- Förklara att ni kommer att prata om några viktiga lagar som finns i Sverige.
- Skriv upp Diskrimineringslag, Sexualbrottslag och Smittskyddslag på tavlan. Beroende på studietempo och elevernas förutsättningar kan övningen behöva delas upp på flera lektionstillfällen; det kan då vara lämpligt att ta upp en lag per lektion.
- Fråga om eleverna känner till dessa lagar och i sådana fall vad de innebär.
Berätta att diskrimineringslagen *Diskrimineringslag (2008:567)*, syftar till att motverka diskriminering av människor och främja lika rättigheter och möjligheter. Den innebär att alla ska behandlas lika och att ingen får diskrimineras utifrån sju grunder. En myndighetsperson (t ex lärare, arbetsgivare, personal på socialtjänsten), arbetsgivare eller verksamhet som diskriminerar kan dömas och den dömda parten måste då betala en ersättning till personen som diskriminerats.
Fråga om de vet någon av grunderna och skriv upp dem:
 - Kön
 - Könsöverskridande identitet eller uttryck

- Berätta att sexualbrottslagen, *Brottsbalk (1997:6 kap.*, gäller brott då någon utsätts för en handling mot sin vilja. Ömsesidighet vid situationer är alltså viktigt för att sexualbrott förekomma. Personer som är under 15 år särskilt av denna lag.
Fråga om eleverna känner till något sexuellt beteende som är olagligt i Sverige. Skriv upp några exempel på beteenden som är olagligt enligt lagen:
 - Att ha sex med någon mot personens vilja (våldtäkt eller sexuellt tvång)
 - Att en person som är över 15 år har sex med en person som är under 15 år (att fylla 15 år även att bli byxmyndig som syftar till att skydda barn)
 - Att ta, sprida eller ha sexuella bilder på någon (under 18 år)
 - Att köpa sex (lagen kallas för sexköpslagen)
 - Att sälja någon för sexuella tjänster (köpslag)

Former för kunskapsförmedling

Smittskyddslagen

Syfte

Syftet med övningen är att ge grundläggande kunskap om smittskyddslagens innehåll med individers rättigheter och skyldigheter samt diskutera testning av hiv/STI.

Förberedelser

- Whiteboardtavla/smartboard
- Tillgång till datorer/smartboard och nätuppkoppling
- Ha Appendix A – Testning av hiv/STI. Den finns i materialet.

Instruktioner

1. Föreläs om smittskyddslagen avsnittet Smittskyddslagen kapitel 7.
Viktiga punkter att gå igenom:
 - ▶ Syftet med smittskyddslagen (samhällsperspektiv).
 - ▶ Vilka STI (sexuellt överförbara infektioner).
 - ▶ Vilka regler en person med sjukdomarna som lagen.
 - ▶ Vad som händer om en person inte följer lagen.
 - ▶ Att all vård, testning och sjukdomar som faller under lagen helt kostnadsfria.
 - ▶ Anonymitet vid testning vid sjukdom som faller under lagen viktigt att poängtera rader rader.

2. Fråga om eleverna vet om STI.
Skriv upp följande mottagningar:
 - ▶ Hud- och könsmottagning
 - ▶ Vårdcentral
 - ▶ Ungdomsmottagning
 - ▶ Mödravårdscentral

Uppföljning

Producera gemensamt en lista på elevernas hemområden i grupper, söka information exempelvis mottagning, nummer och annan viktig information.

Likabehandling och trygghet hos oss

HBQ och normer 70

Syfte

Syftet med övningen är att sprida kunskapen om och konkretisera verksamhetens arbete mot diskriminering och kränkande behandling. Eleverna får sätta ord på hur ni tillsammans kan främja en inkluderande och respektfull arbetsmiljö. Skolan har krav på sig från diskrimineringslagstiftningen att samverka med eleverna i detta arbete.

Hänvisningar

Kopieringsunderlag: Anatomibilder 2/2

Anatomi och ord på könsorganen 105

Kopieringsunderlag: Anatomibilder 1/2

Anatomi och ord på könsorganen

Rättigheter i mötet med vården

Söka vård 138

Syfte

Syftet med övningen är att ge grundläggande kunskaper om vilka rättigheter vi som vårdtagare har i mötet med vården. Eleverna får öva sig att hitta svar i texter och formulera svar på frågor.

Förberedelser

- Kopieringsunderlag: Patienträttigheter
- Ytterligare information och material finns i *Min guide till säker vård – på lättläst svenska*, på Socialstyrelsens hemsida: <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2015/2015-6-63>

Instruktioner

1. Dela ut *Patienträttigheter*.
2. Gå igenom alla rättigheter så att alla förstår innebörden av dem. Ett tips är att låta olika deltagare försöka återge lärarens förklaringar med egna ord.
3. Dela in eleverna i par eller mindre grupper.
4. Grupperna ska försöka svara på frågorna utifrån rättigheterna en patient har i mötet med vården.
5. Be alla grupper att presentera något exempel på svar i helgrupp.
6. Gå igenom svaren utifrån rättigheterna:
 - ▶ Du beslutar om din vård
 - ▶ Tystnadsplikt
 - ▶ Vårdpersonal ska lyssna på dig
 - ▶ Sekretess

- ▶ Information om din hälsa och behandlingar

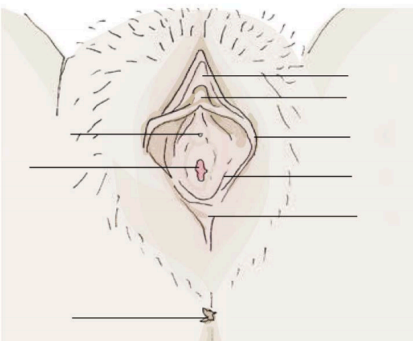
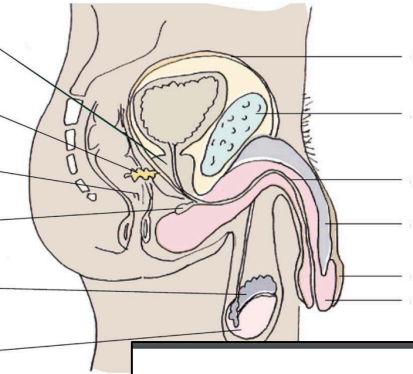
Värderingsfrågor

- Vad tyckte ni om övningen?
- Var det något som var det lätt eller svårt? I så fall vad och varför?
- Är det någon av rättigheterna som är svår att förstå?
- Varför tror ni att dessa rättigheter finns?
- Vad finns det för likheter och skillnader med rättigheter i mötet med vården i andra länder?

Faktafrågor

- Var finns er närmaste vårdcentral? Använd gärna www.1177.se för att leta upp den!

Anatomi och ord på könsorganen 105

Kopieringsunderlag: Anatomiska ord med förklaring

Fittan – facit

livmodern	Den finns inuti kvinnans kropp, ovanför slidan. Där växer barnet om kvinnan är gravid.
klitoris	Den finns ovanför urinrörsmynningen. Den är ca 7-13 cm stor. Endast toppen (eller ollonet) syns, resten finns under blygdläpparna. Det kan vara skönt att smeka på den. Den får stånd när personen är kåt. Vid könsstympning kan den skäras bort. Det är olagligt i Sverige.
urinrörsmynningen	Urin/kiss kommer ut där. Ibland när personen får orgasm kan det också komma ut utlösning där. Utlösning är inte urin/kiss.
slidan	Öppningen till den finns under urinröret. Det kan vara skönt att smeka där. Den är som ett "rör" inuti kvinnans kropp.

Värderingsövningar

Dilemmaberättelse

Kim har under en tid träffat Bo.
Igår hade de sex för första gången med varandra.
De låg i soffan och kramades och Kim kändes bra.
Bo verkade lite blyg och därför tog sex.
Idag får Kim ett sms från Bo.
Bo skriver: "Det blev fel igår. Jag vill ha sex. Du borde ha sett det."
Kim förstår ingenting och tänker att om Bo inte vill ha sex.

Diskussionsfrågor

- I berättelsen står det att Kim och Bo tror du att de gjorde?
- Vem bär ansvaret för att Bo tyckte det var svårt att säga nej?
- Varför kan det vara svårt att säga nej fast man inte vill?
- Vad kunde Kim ha gjort annorlunda?
- Vad kunde Bo ha gjort annorlunda?
- Vad kan Kim göra nu?
- Är detta en våldtäkt? Varför/Varför inte?

Kopieringsunderlag: Berättelser om ömsesidighet

1.
Jag är gift sedan många år tillbaka.
Min man och jag har sex då och då.
Jag tycker inte om det.
Jag njuter inte.
Men min man säger att sex är hans rättighet när vi är gifta.
Jag vet inte vad jag ska svara.
Har han rätt eller fel?
Jag vill inte bråka med honom.

3.
Förra helgen var jag på en fest och det var roligt.
Jag hade på mig en ny klänning och kände mig snygg.
Jag hade druckit mycket vin och blev trött. Jag somnade på en soffa.
Jag vaknade av att en kvinna kysste mig.
Jag hade träffat henne på festen och flirtat lite med henne.
Jag ville inte kyssa henne.
Jag låg tyst och sa inte nej.
Jag ville inte skrika eftersom andra personer på festen kunde höra.

Kopieringsunderlag: Känslokort

Rädd	Kåt
Njuter	Glad
Lättad	
Arg	

Kopieringsunderlag: Rollspel

Jag är ny i stan och singel. Jag vill flirta och träffa nya personer.
Vad ska jag göra?

Jag vill prata med min tonåring om skydd mot oönskad graviditet, men det är svårt. Vad ska jag göra?

Jag har fått röda prickar på mitt kön. Jag vet inte vad det är.
Vad ska jag göra?

Jag blir trakasserad på grund av min klädstil när jag går på stan.
Människor skriker åt mig och säger att jag är onormal.
Vad ska jag göra?

Säga nej, säga ja

Syfte

Syftet med övningen är att träna sig på att förmedla sina personliga gränser samt känna av en annan persons signaler kring gränssättning. Det är en övning där eleverna får röra lite på sig och som ofta väcker skratt.

Förberedelser

- Gör plats i rummet så att ni kan röra er fritt.

Instruktioner

- Para ihop eleverna två och två.
- Säg att paren ska placera sig så att de har ansiktena mot varandra. Avståndet mellan dem ska vara minst ett par meter, gärna mer. Vi kallar den ena personen för A och den andra för person B.
- A börjar röra sig sakta mot B.
- När B känner att A inte ska komma närmare, markerar B en gräns genom att säga "NEJ!". Person

Värderingsfrågor

- Vad tyckte ni om övningen?
- Var något svårt eller lätt? I så fall vad och varför?
- Hur kan man visa ett ja till sex?
- Hur kan man visa ett nej till sex?
- Finns det andra sätt som man kan säga stopp eller nej på när man vill förklara för någon att det som sker inte är ömsesidigt?
- När kan det vara lätt att säga ja till sex?
- När kan det vara svårt att säga ja till sex?
- När kan det vara lätt att säga nej till sex?
- När kan det vara svårt att säga nej till sex?
- Hur kan en person ta reda på att den andra personen vill ha sex?

Rekommendationer i skolans arbete för ökad normmedvetenhet i undervisningen

- Arbeta enligt en vetenskaplig modell för professionell kollegial utveckling i skolan, t ex Timperleys hjul – så att ni vet att ni svarar på elevbehov och att undervisningen har den effekt ni önskar.
- Gör allt ni kan för att rektor ska vara aktiv i arbetet.
- Efterfråga extern professionell handledning vid behov
- Se efter om ert likabehandlingsarbete lever upp till den nya diskrimineringslagen

Test:

- Ge ett exempel på hur era erfarenheter kartlades under det här seminariet!
- Ge minst ett exempel på reflektionsövning/dilemmaberättelse som ni arbetat med!
- Ge exempel på en vetenskaplig modell för professionell utveckling i skolan! Minns ni namnet på forskaren?
- Vilka tre former av undervisning rekommenderades under seminariet?

Kontakt

Jenny Hostetter, projektledare och handledare

Göteborgsregionen

Utbildning

www.goteborgsregionen.se

jenny.hostetter@goteborgsregionen.se